

ОПИС УКРАЇНИ ТА РІКИ БОРИСФЕН*, ЗВАНОЇ В НАРОДІ НІПР, ЧИ ДНІПР, ВІД КИЄВА ДО МОРЯ, В ЯКЕ ЦЯ РІКА ВПАДАЄ

Київ, званий колись Кізовією**, був одним із найдавніших міст Європи. Й донині це засвідчують пам'ятки старовини, висота й ширина міських укріплень, глибина оборонних ровів, руїни храмів, численні старовинні гробниці колишніх князів. Із цих храмів лишилося тільки два на згадку про минулі часи — Софійський та Михайлівський. Решта лежить у руїнах, як-от собор Святого Василя***, стіни якого заввишки 5 чи 6

* Борисфен — старовинна назва Дніпра; впродовж багатьох століть вона вживалася в римській і західноєвропейській історичній літературі. Саме в такому звучанні ця назва перейшла до Боплана.

** Подана Бопланом назва Кізовія (Kisovie) узята автором з якогось невідомого джерела або надрукована з помилкою. В середньовічних пам'ятках саме така форма невідома та етимологічно не тлумачиться.

*** Дерев'яна церква Василя була споруджена Володимиром Святославовичем (за переказом, на тому місці, де були фігури Перуна та інших язичницьких богів). 1183 року, за князя Святослава Всеволодовича, на тому місці була споруджена мурована церква.

стіп* зроблені з алебастру й зберігають грецькі написи, яким понад 1400 літ і які майже стерлися від древності. В руїнах храмів іще донині збереглися гробниці князів.

Софійський та Михайлівський храми збудовані на давній взірці. Перший має гарний фасад і милує око, звідки б не споглядав його; стіни собору оздоблені фігурами та вкриті зображеннями історичних сцен, виконаними мозаїкою, тобто з дрібненьких різнобарвних камінців, які сяють, наче скло, й укладені так майстерно, що важко розрізнити, чи це живопис, чи ткацтво. Склепіння зроблене з глиняних горщиків, наповнених гіпсом і скріплених між собою. У храмі зберігаються гробниці кількох князів, тут же — діюча резиденція архімандрита.

Це давнє місто розташоване на плато, що на вершині гори; з одного боку вона панує над рівниною, а з другого — здіймається над Борисфеном, який омиває її підніжжя своєю течією. Між горою і Борисфеном лежить новий Київ — тепер досить малозаселене місто, що має не більш як 5 чи 6 тисяч мешканців. Уздовж за течією річки

* Стопа — старовинна міра довжини, яка дорівнює 28,8 сантиметра.

місто простягається на 4 тисячі кроків, а від Борисфену до гори — на 3 тисячі кроків. Київ захищений глибоким оборонним ровом завширшки 25 стіп і має трикутну форму, довкола нього зведена дерев'яна оборонна стіна з вежами. Міський замок розташований на горі*, що височить над нижнім містом (Подолом), однак лежить нижче давнього Києва.

В цьому місті католики мають чотири храми: Кафедральний, Домініканський на ринковій площі, Бернардинський під горою та Єзуїтський, зведений нещодавно між Бернардинським собором і рікою. Православні мають у місті близько десяти храмів, які називають церквами. Одна з них стоїть біля магістрату, її звуть Братською церквою. При ній діє Університет, або Академія**.

Ще один храм побудований біля підніжжя замку і, якщо пам'ять мені не зраджує, його називають церквою Святого Миколая. Решта церков порозкидана по всьому місту, і я тепер точно не пригадую їхніх назв.

* Замкова гора, або Киселівка.

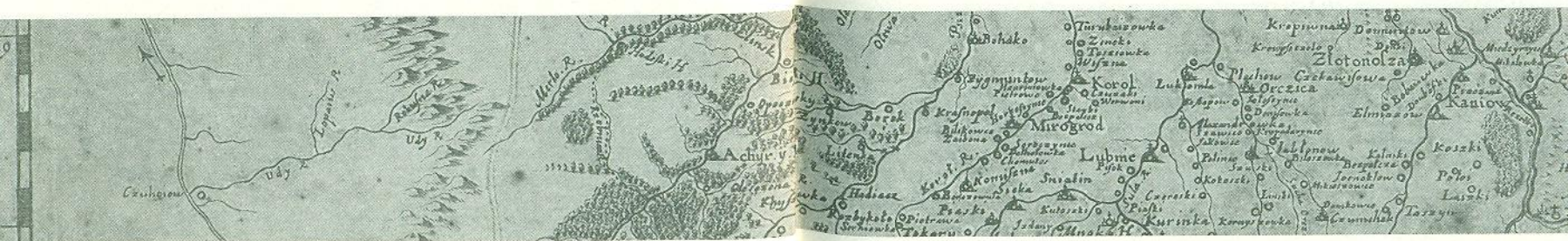
** Києво-Могилянський колегіум офіційно отримав права академії (вищого навчального закладу) в 1701 р.

Місто має три гарні вулиці, а всі інші нерівні, покручені, поплутані, як у лабіринті; воно ніби поділене на два міста: перше зветься єпископським і включає Кафедральний собор; друге — міщанське, у ньому є три інші храми — католицькі та православні. В місті дуже поширена торгівля; основним крамом є збіжжя, хутра, віск, мед, сало, солена риба тощо.

У Києві є свій єпископ, воєвода, каштелян, староста та городничий. Місто поділяється на частини, що підлягають чотирьом судам: єпископському, воєводському, або старостинському, війтівському і четвертому — лавників, або консулів.

Будинки тут зводять на московський кшталт, усі на одному рівні, досить низькі, рідко коли перевищують один поверх. Мешканці користуються світильниками, зробленими з просмоленних скалок, і ті скалки такі дешеві, що за два динари можна придбати більше, ніж треба для освітлення довгими зимовими вечорами. На базарах продають димарі для печей; у нас це викликало б сміх, як і приготування м'ясних страв, їхні весілля та інші церемонії, про що говоритимемо далі.

Саме звідси походить той благородний люд, який називається нині запорозькими козаками і

справах, які вважають для себе корисними й необхідними, головним чином, що пов'язані з їхнім сільським життям.

Родючі землі дають тут такі врожаї зерна, що вони часто не знають, що з ним робити; тим паче, що не мають судноплавних рік, які впадали б у море, за винятком Борисфену, але навігація на ньому припиняється за 50 миль нижче Києва через 13 порогів. Останній із цих порогів віддалений від першого на сім великих миль, або на один день шляху, як це бачимо на карті. Саме це перешкоджає їм везти збіжжя до Константинополя, а звідси — і їхні лінощі; вони беруться до роботи лише тоді, коли притискає їх біда чи не мають за що купити найнеобхідніше. Тож краще підуть позичити все, що їм треба, у своїх сусідів турків, аніж докладуть зусиль це добути. З них досить, коли мають що з'їсти й випити.

Козаки належать до грецької віри, яку називають руською; дуже шанують святкові дні й дотримуються релігійних свят і постів, на які припадає 8–9 місяців на рік і під час котрих вони не вживають м'ясних страв. У цій формальності вони такі вперті, що переконані, буцімто від цього залежить порятунок їхньої душі. Натомість не

думаю, що знайдеться на землі народ, який міг би зрівнятися з ними у вживанні напоїв. Вони ніколи не бувають настільки п'яними, аби не могли почати пити знову. Зрозуміло, що це дозволяють собі лише в мирний час, бо коли перебувають у військовому поході чи задумують якусь важливу справу, то дотримуються тверезості. Вони кмітливі й проникливі, дотепні й надзвичайно щедрі, не побиваються за великим багатством, зате дуже дорожать свободою, без якої не уявляють собі життя. Тож часто бунтують і повстають проти шляхтичів, якщо їх у чомусь утискають. Рідко коли минає сім чи вісім років, щоб вони не бунтували чи не піднімали повстання проти панів. А втім, ці люди недовірливі, зрадливі, підступні, довіряти їм можна лише з великою обережністю. Вони добре загартовані, легко переносять спеку й холод, спрагу й голод, невтомні в битвах, відважні, сміливі, чи, радше, одчайдушні, власним життям не дорожать. Дуже уміло й відважно б'ються в таборі, під прикриттям возів (козаки дуже вправно стріляють із рушниць — своєї головної зброї), захищаючи кожен клаптик землі; вміють також воювати на морі, а от у сідлі тримаються не найкраще.

M O S C O V I Æ

